

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ, İKİNCİ DÖNEM KIRŞEHİR MEBUSLARI (2) *

THE SECOND PERIOD CONGRESSMEN OF KIRSEHIR IN THE GRAND NATIONAL ASSEMBLY OF TURKEY (2)

Yrd. Doç. Dr. Yaşar ÖZÜÇETİN**

Özet

Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönemde (1923-1927), devletin kurumlaşması, büyük Türk inkılabının oluşumunda, yer alan yine bu değerli üyeler arasında beş Kırşehir mebusu da bulunmaktadır. Bu beş mebusun temsil ettiği Kırşehir, Millî Mücadelenin sevk ve idare edildiği, Türkiye Cumhuriyetinin kalbi olan Ankara'ya yakınlığı, devlet yollarının üzerinde bulunması gözden uzak tutulmamalıdır.

Kırşehirliler, Milli Mücadelenin başlamasıyla vatanın kurtarılması yolunda hazır olduklarını haykırırlar ve Mustafa Kemal kervanına katılırlarken Onları, Türkiye Büyük Millet Meclisinde temsil eden bu mebuslar, devleti kurumlaştıran, cumhuriyeti ilân edip, onu niteliklerine kavuşturan tarihin bir benzerine henüz tanık olmadığı “Büyük Türk İnkılabı”nın önemli bölümlerini gerçekleştiren üyeleri arasında bulunmaktadır. Bu Üyeler arasında, Türkiye Büyük Millet Meclisi İkinci Dönem (1923-1927), Kırşehir mebusu olan ; Ali Rıza Benliaga, Mahub Erdoğan, Refik İsmail (Kakmacı), Yahya Galip (Kargı), Lütfi Müfit (Özdeş) beylerin genel ve kişisel durum ve yaşamları incelenerek, görevlerini millet ve vatanseverlik duygularıyla yerine getirdikleri görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: TBMM İkinci Dönem, Kırşehir Mebusları

Abstract

In the second period (1923-1927) of the Grand National Assembly of Turkey Kırşehir's five congressmen who took role on turning the state into an institution and formation of the Grand Turkish Revolution. Kırşehir which was represented by these five congressmen, the National Struggle for Independence was managed from, is near Ankara that is the heart of the Republic of Turkey, is on the main ways should be taken into account.

* II. Kırşehir Kültür Araştırmaları Bilgi Şöleni, 13-14 Ekim 2005, *Tebliğ* (Yayımlanmamış), GÜ. Ahi Evran Kampüsü, Kırşehir.

** Ahi Evran Üniversitesi Fen-Edebiyat Tarih Bölümü Kırşehir.

Kirsehir's people exclaimed that they were ready for liberating the country when National Struggle for Independence started and joined in Mustafa Kemal's caravan, at that time these congressmen who represented the people in the Grand National Assembly of Turkey were among the members who turned the state into an institution, declared the republic and reunited it with its characteristics and took role during the important periods the "Grand Turkish Revolution" which hasn't been seen any of sample so far.

In this study, general and personal situations and lives of these members called Ali Rıza Benliaga, Mahbub Erdogru, Refik İsmail (Kakmacı), Yahya Galip (Kargı), Lutfi Mufit (Ozdes) who were the congressmen of the second period of the Grand National Assembly of Turkey have been investigated and pointed out that they did their duties in the feeling of nation and patriotism.

Keywords: The Second Period of the Grand National Assembly of Turkey, Congressmen of Kirsehir.

Giriş

Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküş dönemi ile ortaya çıkan sıkıntı ve imkansızlıklarla birlikte büyük savaşlar geçirildi. Ülke ve millet varlığını tamamen ortadan kaldırmaya yönelik saldırılara maruz kalındı.

XIX.yüzyıl başlarında Sened-i İttifakla başlayıp, I. ve II. Meşrutiyetle olgunlaşan siyasal şuurlanma, Türk milletinin varlığını hedef alan büyük, son saldırı karşısında Millî Mücadelenin sürdürülmesi ve sonuçlandırılmasını etkileyen en büyük güç oldu¹ ve bu şuurlanma, "millet esas"lı parlamentonun kurulmasıyla üst noktasına ulaştı.

Türkiye Büyük Millet Meclisi, "Türk Milletinin asırlar süren arayışlarının özü ve bizzat kendisini idare etmek şuurunun canlı bir timsali" olarak toplumsal hayatın temel ve vazgeçilmez kurumu oldu².

¹ Millî Egemenlik ve TBMM, TBMM Kültür Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, I. Baskı, Nurol Matbaa ve A.Ş., Ankara, 1987, s. X.

² Türk Parlamento Tarihi, Millî Mücadele ve T.B.M.M. I. Dönem, 1919-1923, III.Cilt, I.Dönem Milletvekillerinin Özgeçmişleri, Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yay. s.III; Ezherli İhsan, Türkiye Büyük Millet Meclisi (1920-1992) ve Osmanlı Meclisi Mebusanı (187 -1920), TBMM Kültür ve Sanat Yay. s.1; Berkes Niyazi, Türkiye'de Çağdaşlaşma, İstanbul 1978, s.147-148; Ünsal, Yavuz Atatürk, İmparatorluktan Millî Devlete, Ankara, 1990, s.4-6; Afetinan, Türkiye Cumhuriyeti ve Türk Devrimi, Ankara, 1973, s.25-26; Demokrasi denilen kavram, İslâmiyet'ten önce Orta Asya'da kurulmuş yarı göçebe Türk devletlerinde çeşitli görünümlere sahip olarak mevcut olmuştur. Hakan, bir millet temsilcisinden başka bir şey değildir. Tam bir eşitlik esasına dayanan, bu eski Türk toplumunun, en bariz ve en meşhur özelliklerinden biri, hem, insan haklarının, hem de demokrasinin en önemli esaslarından olan vicdan hürriyetinde görülmektedir; Danişmend İsmail Hami, Eski Türk Demokrasisi, Sucuoğlu Matbaası, İstanbul, 1964, s.12-15; İslâm Ansiklopedisi, "Türkler" Maddesi, C. 12/II, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul, 1988, s.261-265; Koca Salim, Türk Kültürünün Temelleri, II. Cilt, II. Baskı, Başkent Matbaacılık,

Parlamento geleneğine göre yeni dönem ile, geçen dönemin işlem ilişkisi, birkaç istisna dışında kesilir. Bu ilişki kesimi, belgelerle sınırlı olmayıp üyeleri de kapsar. Seçimlere katılan geçen, eski dönemin üyeleri, özlük haklarını zaman yönünden çakışsa bile yeniden alırlar. Üyelik yeminleri geçmişe gönderme yapılmadan yinelenir. Geçen dönem bitmiş yeni dönem başlamıştır. Türk Parlamento yapısında dönemler bağımsız birer bütün oluştururlar³.

Türkiye Büyük Millet Meclisi, Birinci Dönem (1919-1923)'in inkılâpçılığı, Türk inkılâpçılığı ile dikkati çekmiş, Türk tarihinde ilk kez millî hakimiyet ilkesini, siyasî ve hukukî temel edinmesi ile, bu günkü devlet ve hükümet şekil ve sistemimizi açık bir şekilde belirlemiştir. Ayrıca, Türkiye Büyük Millet Meclisi, kuruculuk vasfına da sahip olmuştur⁴.

Türkiye Büyük Millet Meclisi, Birinci Döneminin belirtilen bu niteliklerinden dolayı, çeşitli bölgeleri temsil ederek, Türk devletinin yeniden kuruluşunda kutsal görev ifa eden, Büyük Millet Meclisi saygıdeğer üyeleri arasında yedi Kırşehir mebusu⁵ da bulunmuştur.

Türkiye Büyük Millet Meclisi, İkinci Dönemde (1923-1927), devletin kurumlaşması sağlanmış, büyük Türk inkılâbının oluşumu, önemli bir mesafe kat etmiştir⁶. Devletin kurumlaşmasında, büyük Türk İnkılâbının oluşumunda vazgeçilmez farklı etkilere sahip olan, yine bu değerli üyelerden beş mebus Kırşehir'i temsil etmektedir. Bu, beş mebusun temsil ettiği Kırşehir ve Kırşehirîliler, İstiklâl Savaşının nihaî zafere ulaştırılmasında, Millî hakimiyet ilkesinin siyasî ve hukukî temel edinilmesinde, kendilerini vatanın hizmetinde görmüşler onların da devletin kurumlaşmasında da rolleri olmuştur.

Sosyal yapının, tarihte benzerine rastlanmayan bir şekilde değiştiği, bu tarih diliminde toplum, yeni çağdaş değerlerle donatılarak, İmparatorluktan Cumhuriyete geçmiş ve meydana gelen olaylar, Parlamenteoya yansımıştır. Bundan dolayıdır ki, Parlamenteoya şahsiyet veren üyeler, onların eğitimleri, hizmetleri, yaratıcı güçleri önem kazanmıştır⁷.

Kırşehirîliler, Millî Mücadelenin başlamasıyla vatanın kurtarılması yolunda hazır olduklarını haykırırlar ve Mustafa Kemal kervanına katılırlarken⁸, 1923 ile

Ankara, 2003 s.66-81; Uzun Hakan, "Atatürk Dönemi Modernleşme Sürecinin Osmanlı Modernleşme Sürecinden Farklı Yönleri" *KEFAD* (GÜ. Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi), Cilt 4, Sayı 1, Haziran 2003, s.10.

³ Türk Parlamento Tarihi, TBMM-II.Dönem, 1923-1927, I.Cilt,Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yay., s.IX.

⁴ Tunaya Tarık Zafer, Devrim Hareketleri İçinde Atatürk ve Atatürkçülük, 2.B. İstanbul, 1981, s.208-209.

⁵ Geniş bilgi için bkz. Özüçetin Yaşar, "Türkiye Büyük Millet Meclisi, Birinci Dönem Kırşehir Mebusları (1)", I. Kırşehir Kültür Araştırmaları Bilgi Şöleni, (8-10 Ekim 2003), *Bildiriler*, Haz. Ahmet GÜNŞEN, Kırşehir, 2004, s.437-450.

⁶ Türk Parlamento Tarihi, TBMM-II.Dönem, 1923-1927., III.Cilt,Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yay., s.5.

⁷ Türk Parlamento Tarihi, TBMM-II.Dönem, 1923-1927., I.Cilt, s.VIII.

⁸ Geniş bilgi için bkz. Ağaoglu Samet, Kuvay-ı Milliye Ruhu, I. Büyük Millet Meclisi, 3.B. İstanbul, 1975.; Devletimizi Kuranlar, Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisi 65.yıl, Ajans-Türk Matbaacılık Sanayii, s.5-7; Özüçetin, "Türkiye Büyük Millet Meclisi Birinci Döneminde Maarifçiler" *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C.XIV, S.42 (Türkiye Cumhuriyeti'nin 75.Yılı Özel Sayısı), 1998, s.872; Kardeş Sırrı, Heyet-i Temsiliye ve

1927 arasında İkinci Dönem, Türkiye Büyük Millet Meclisinde, milleti temsil edenler arasında da onlar yerlerini alarak, mebusları aracılığıyla devletin kurumlaşmasına, Cumhuriyetin ilân edilmesine, onun, niteliklerine kavuşturulmasına ve “Büyük Türk İnkılâbı”nın önemli bölümlerinin⁹ gerçekleştirilmesine katkıda bulunmuşlardır¹⁰. Bu üyeler arasında, Türkiye Büyük Millet Meclisi, İkinci Dönem (1923-1927), Kırşehir mebusu olan ; Alî Rıza Benliğa, Mahbub Erdoğan, Refik İsmail (Kakmacı), Yahya Galip (Kargı), Lütfi

Mustafa Kemal KIRŞEHİR’DE, Ulus Basımevi, 1950, s.9; Basınoğlu Ethem, Çeşitli Yönleriyle Kırşehir, Filiz Yay. Kırşehir, 1981, s.44,45,50.

⁹ Lozan Sulh Muahedesininin Kabulüne Dair Kanunlar; T.B.M.M. Kavanin Mecmuası, Devre II, İçtima 1, C. II, İkinci Basılış, T.B.M.M. Matbaası, Ankara, 1942, s. 1-3, No: 340,341,342,343; Teşkilât-ı Esasiye Kanununun Bazı Mevaddının Tadiline Dair Kanun, s.125, No: 364; Tevhidi Tedrisat Kanunu, s.242, No: 430; Hilafetin ilgasına ve Hanedanı Osmanînin Türkiye Cumhuriyeti Memaliki Harice Çıkarılmasına Dair Kanun, s.243, No: 431; Teşkilâtı Esasiye Kanunu, s.365, No: 491; Aşarın İlgasına, Yerine İkame Edilecek Vergi Hakkında; T.B.M.M. Kavanin Mecmuası, Devre II, İçtima 2, C.III, İkinci Basılış, T.B.M.M. Matbaası, Ankara, 1942, s.62, No:552; Takriri Sükun Kanunu, s.98, No: 578; Şapka İktisası Hakkında Kanun, T.B.M.M. Kavanin Mecmuası, Devre II, İçtima 3, C.4, İkinci Basılış, T.B.M.M. Matbaası, Ankara, 1941, s.15, No:671; Tekke ve Zaviyelerle Türbelerin Seddine ve Türbedarlıklar İle Bir Takım Unvanların Men ve İlgasına Dair Kanun; s.21, No: 677; Günün Yirmidört Saate Taksimine Dair Kanun; s.57, No: 697; Takvimde Tarih Mebdeinin Tebdili Hakkında Kanun, s.57, No: 698; Türk Medeni Kanunu, s.121, No: 743; Hafta Tatili Kanunun Dördüncü ve Beşinci Maddelerinin Tadili Hakkında Kanun, T.B.M.M. Kavanin Mecmuası, Devre II, İçtima 4, C.5, İkinci Basılış, T.B.M.M. Matbaası, Ankara, 1939, s. 8, No: 936; Teşviki Sanayi Kanunu, s.272, No: 1055.

¹⁰ Mebusların, Umuru Tasrifiye, Kanunu Esasî, Memurin Muhakemat, Adliye, Dilekçe ve İrşad, Ticaret, Kavanini Maliye, Tetkiki Hesabat, Muvazenei Maliye gibi Komisyonlarında görev ifa ettikleri görülmektedir. Komisyon, genel anlamda her hangi bir özel ya da kamusal işle ilgili hususlarda, kurulu bulunan topluluklar için kullanılmaktadır. Ancak söz konusu toplulukların görevlendirilmiş ve belli bir konu üzerinde çalışıyor olmaları gerekir. Komisyon kavramı, farklı bir kişi ya da organ tarafından belli bir konu üzerinde görevlendirilmişlik anlamını taşır ve komisyon denilen topluluğun kendine verilmiş görevi yerine getirerek sorumlu veya bağlı olduğu kişi ya da organa neticeyi rapor etmesini gerektirir. Komisyon kelimesinin, T.B.M.M.’inde kullanıldığı anlam dikkate alındığında, diğer bazı ülkelerin parlamentolarında Komite (Comitee) kelimesinin kullanıldığı dikkati çeker. Komite, kurul, meclis, ya da herhangi bir kurultayda bazı konuları inceleyerek, ulaşılan neticeleri tartışmak üzere genel kurula getirmekle görevli üyeler arasından oluşturulan alt kurul olarak bilinmekte ve dilimizde komisyon olarak adlandırdığımız, Yasama Meclisi iç birimlerin gerçek çerçevesini çizmektedir. Yasama Meclisinde Komisyon şeklinde çalışmayı gerektiren bir çok sebep vardır. Yasama Organının yükümlenmiş olduğu görev ve yetkilerin genişliği ve işlemlerin nicelik olarak çokluğu dikkate alınrsa, Genel Kurula gönderilen konuların büyük önem arz eden inceleme safhalarına yeterli zamanın ayrılamayacağı açıkça bellidir. Yasama Meclislerince verilen görev ve yetkilerin komisyon çalışmaları halinde gerçekleştirilmesi, iş yoğunluğu ile de ilgili olup, gereken iş bölümünün yapılıp, bu iş yoğunluğunun getirdiği ağır yük hafifletilebilmektedir; Boz Muhammet, *T.B.M.M. Yasama Sürecinde Daimi Komisyonlar*, (Uzmanlık Tezi), Türkiye Büyük Millet Meclisi Kanunlar ve Kararlar Müdürlüğü, Ankara, 1994, s.1-13; Asker Ayşe, Plan ve Bütçe Komisyonu, Türkiye Büyük Millet Meclisi, Kütüphane ve Dokümantasyon Müdürlüğü, Araştırma Serisi, Kasım 1999, s. 2,3; Ayrıca Komisyon çalışmalarını gerektiren bir başka gerekçe de konuların genellikle uzmanlaşmayı gerektiriyor olmasıdır. Özel nitelik taşıyan konularla ilgili olan komisyonlar, zamanla o konularda uzmanlaşır ve dolayısıyla daha kolay ve daha sağlıklı karar verme imkanına kavuşulur; Georges Lagrod, *Parlamentar Usulün Bazı Yönleri*, (Çev. Bahri Savcı), S.B.F.D., C. IX, S. 2, s. 312; T.B.M.M.’inde Komisyonlar Genel Kuruldan bağımsız organlar olmayıp, Genel Kurul tarafından kurulurlar. Komisyonlar, Genel Kurula bağlı olarak çalışan, görev ve sorumlulukları Genel Kurulca kabul edilen iç tüzükle belirlenmiş birer meclis görüntüsü taşırlar; Millet Meclisi İç Tüzüğü, T.B.M.M. Basımevi, Ankara, 1993, Md. ler: (20-49); Seyfeli Erol, “Eğitim ve Kültür Kurumlarının Millî Mücadelede Oynadığı Roller ve Bu Bağlamda Kırşehir”, II. Kırşehir Kültür Araştırmaları Bilgi Şöleni, 13-14 Ekim 2005, GÜ. Ahi Evran Kampüsü, Kırşehir.

Müfit (Özdeş)¹¹ beylerin genel ve kişisel durum ve yaşamları incelenerek, görevlerini millet ve vatanseverlik duygularıyla yerine getirdikleri görülmektedir¹².

Ali Rıza Benliğa

1871 (1287)'de Avanos'ta doğdu. Babası Benliğazâde Mehmet Efendi, annesi Ümmügülüm hanımdır. 1901 yılında Fatma ve Necmiye hanımlarla evlendi¹³.

Avanos Rüştüyesi ve İstanbul İdadîsini bitirdikten sonra Hukuk Mektebine girdi. 18 Nisan 1898 yılında Millî Eğitim Bakanlığı Maarif kalemünde Zabıt Katipliğine atandı. 1901 yılında Hukuk mektebinden mezun oldu¹⁴.

22 Ocak 1902 yılında, Selanik İstinaf Mahkemesi¹⁵ Üyeliğine atandı. Bu sırada İthamiye Heyeti Başkanlığı ve Fevkalâde Mahkeme Üyeliği ve İdadî Okulunda kavanin ve coğrafya öğretmenliği yaptı. Bu görevinden, Meclisi Mebusana 1908'de üye seçilmesi dolayısıyla ayrıldı. Mebusluğu dört dönem süren Ali Rıza Benliğa, İkinci ve Üçüncü Dönem mebusluğu süresince 9 Temmuz 1913 ile 14 Mart 1914 tarihleri arasında İstanbul Birinci Sınıf Sulh Hakimliği, bir yıl İstanbul Öğretmen Okulunda ve altı yıl da Selçuk Hatun Sultanisinde tarih-coğrafya öğretmenliği yaptı. İstanbul Meclisinin kapanması ile birlikte 23 Mayıs 1921'de Kastamonu İstinaf Mahkemesi Başkanlığına, 19 Kasım 1922'de İzmir İstinaf Mahkemesi Başkanlığına atandı.

Türkiye Büyük Millet Meclisi, İkinci Dönem seçimlerine katılmasından dolayı, 24 Ağustos 1923'te bu görevinden ayrıldı. 17 Temmuz 1923'te yapılan

¹¹ Türk Parlamento Tarihi, TBMM-II.Dönem, 1923-1927., III.Cilt, s.517-524; KIRŞEHİR 1923-1998 75.YIL, Başbakanlık Basımevi, 1998, s.112; KIRŞEHİR 1993, Erk Yayıncılık, Ankara, s.56; Yılmaz Adnan, Küçük Asya'nın KIR-ŞEHRİ, Ankara, 2001,s.221.

¹² Türkiye Büyük Millet Meclisi İkinci Dönem (1923-1927), Kırşehir Mebusları arasında, Şevket Turgut ismine de rastlanmaktadır; KIRŞEHİR 1993, Erk Yayıncılık, Ankara, s.56; KIRŞEHİR 1923 - 1998 75.Yıl, Başbakanlık Basımevi,1998, s.112; Adı geçen mebus Şevket Turgut (Turgut), 1889'da İstanbul'da doğdu. Galatasaray ve Beyoğlu Alman Okulundan 16 Haziran 1916 tarihinde mezun oldu. Aynı yıl içerisinde İsviçre'ye giderek burada staj yaptı. Çeşitli fabrikalarda çalıştıktan sonra, Almanya'da Yüksek Makine Mühendisliği Okulundan da 1925 yılında mezun oldu. 1939 yılından itibaren başlangıçta mütehassis, daha sonra teknik müşavir olarak 1 Mart 1943 yılına kadar çalıştı. Başvekalet Umum Murakabe Heyeti Tetkik Müşaviri olarak görev yaptı. VII. (1943 - 1946) ve VIII. (1946 - 1950) Dönem Kırşehir Mebusu olarak, Türkiye Büyük Millet Meclisinde üye olarak bulundu. Almanca, Fransızca bilen, evli ve iki çocuk sahibi olan Şevket Turgut, 27 Mayıs 1968 tarihinde vefat etti; T.B.M.M. Azasının Tercümeihal Kağıdı Örneği 1247; Türkiye Büyük Millet Meclisi Albümü - 1920 - 1991 (23 Nisan 1920 - 20 Ekim 1991), Türkiye Büyük Millet Meclisi Yayınları, Ankara, 1994, s.140; Öztürk Kâzım, Türkiye Büyük Millet Meclisi Albümü 23 Nisan 1920 - 14 Ekim 1973, Önder Matbaa, Ankara, 1973, s.94; T.B.M.M. Albümü, Dönem VII, Toplantı 3, 6 Kasım 1945, T.B.M.M. Basımevi, s.67.

¹³ T.B.M.M. Azasının Tercümeihal Kağıdı Örneği 563.

¹⁴ T.B.M.M. Azasının Tercümeihal Kağıdı Örneği 563; Türk Parlamento Tarihi, TBMM-II.Dönem, 1923-1927., III.Cilt, s.517.

¹⁵ Bir şeye yeniden başlamak demek olan istinaf, hukuk ıstılahı olarak Bidayet (Başlangıç) mahkemesinden verilen hükmün, üst mahkemeye müracaatla bozulmasını istemek demektir. Bidayet mahkemelerinin istinafı mümkün olarak verdikleri hükümleri tetkik eden mahkemeler hakkında kullanılır; Pakalın Mehmet Zeki, Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü II, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul, 1993, s.101; Devellioğlu Ferit, Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat, 7.B. Aydın Kitabevi, Ankara,1986, s. 126.

seçim ile birlikte 255 oyla Kırşehir'den milletvekili seçildi. 11 Ağustosta Meclise katılan Ali Rıza Benliğa'nın, mazbatası 12 Ağustos ta onaylandı¹⁶.

Ali Rıza Benliğa, Umuru Tasrufiye, Kanunu Esasî, Memurin Muhakemat ve Adliye Komisyonlarında çalıştı. Memurin Muhakemat Heyeti Başkanlığı yaptı. Genel Kurulda bir konuşması olan Ali Rıza Benliğa'nın, bir de tefsir önergesi mevcuttur. Beş çocuk sahibi olan Ali Rıza Benliğa, 22 Nisan 1926 tarihinde vefat etmiştir¹⁷.

5 Mayıs 1926'da ölüm haberi Genel kurula sunulmuş ve Ankara Asri Mezarlıkta toprağa verilmiştir¹⁸.

Mahbub Erdoğan

1871 (1287)'de Kırşehir merkez ilçesinde doğdu. Babası Behçet Bey, annesi Ayşe hanımdır.

1886'da Kırşehir Rüştüyesini bitirdi. 1889, 1891 ve 1892'de çeşitli medreselerde öğrenimini sürdürdü. Daha sonra kendi işleri ve ticaretle meşgul oldu.

Nisan 1919 ile Nisan 1921 yılları arasında Kırşehir Belediye Başkanlığı¹⁹ görevini sürdüren Mahbub Erdoğan, 1920 yılında Kırşehir Sancağı İdare Meclisi Üyeliğine ve Kırşehir Müdafaa-ı Hukuk Merkez Başkanlığına seçildi. İkinci Dönem, Türkiye Büyük Millet Meclisine 12 Temmuz 1923'de yapılan seçimde 255 oy alarak Kırşehir'den milletvekili seçildi. 11 Ağustosta Meclise katılan Mahbub Erdoğan'nun mazbatası, 12 Ağustos 1923'te onaylandı.

Dilekçe İrşad Komisyonlarında çalıştı. Bildiği yabancı dil Arapça idi. İki çocuk sahibi olan Mahbub Erdoğan, 18 Nisan 1924 tarihinde vefat etmiştir²⁰.

6 Mayıs 1924 tarihinde öldüğüne ilişkin yazının gelmesi ile 18 Ekim 1924'te Genel Kurula sunuldu²¹.

¹⁶ T.B.M.M. Azasının Tercümeihal Kağıdı Örneği 563; Türk Parlamento Tarihi, TBMM-II.Dönem, 1923-1927., III.Cilt, s.518.

¹⁷ Köy Kanunu Münasebetiyle, T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre II, İçtima senesi 2, C. 7, T.B.M.M. Matbaası, Ankara 1970, s.87; Kanunu Cezanın Bazı Mevaddının Tadili Hakkında Kanun Layihası Münasebetiyle, T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre II, İçtima senesi 2, C. 18, T.B.M.M. Matbaası, Ankara, 1976, s.99; Türkiye Büyük Millet Meclisi Albümü – 1920 – 1991 (23 Nisan 1920 – 20 Ekim 1991), Türkiye Büyük Millet Meclisi Yayınları, Ankara, 1994, s.63.

¹⁸ T.B.M.M.'nin Devre II, Müzakeratını Havi Zabıt Ceridelerine Mahsus UMUMÎ FİHRİST, 11 Ağustos 1923 – 26 Haziran 1927, T.B.M.M. Matbaası, Ankara, 1990; T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre II, İçtima Senesi III, C.24, T.B.M.M. Matbaası, s.175; Türk Parlamento Tarihi, TBMM-II.Dönem, 1923-1927., III.Cilt, s.518.

¹⁹ T.B.M.M. Azasının Tercümeihal Kağıdı Örneği 565; Yılmaz, a.g.e., s. 228.

²⁰ Türkiye Büyük Millet Meclisi Albümü – 1920 – 1991 (23 Nisan 1920 – 20 Ekim 1991), s.63; Öztürk, Türkiye Büyük Millet Meclisi Albümü 23 Nisan 1920-14 Ekim 1973, Önder Matbaa, Ankara, 1973, s.95.

²¹ T.B.M.M. Azasının Tercümeihal Kağıdı Örneği 565; UMUMÎ FİHRİST ; T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre II, İçtima Senesi II, C. 9 -10, s.4; Türk Parlamento Tarihi, TBMM-II.Dönem, 1923-1927., III.Cilt, s.519.

Refik İsmail (Kakmacı)

1886'da Edirne'de doğdu. Babası İsmail Bedri Paşadır. İlk ve rüştiye öğrenimini Kırklareli'nde yaptı. 1898'de Galatasaray Sultanisine girdi. 1905 yılında Galatasaray Sultanisinin Türkçe ve Fransızca bölümlerini iyi derece ile bitirerek diplomasını aldı²². Hukuk Mektebine girdi. Ancak, kendisini, ailesinin geçimine yardımcı olmak zorunda hissettiği için okuldan ayrıлып, "Tasfiri Efkâr" ve Fransızca "Doryan" gazetelerinde iki yıl kadar çalıştı. Daha sonra İstanbul'da avukatlığa başladı. Balkan Savaşının başlaması üzerine askere çağrılmış, yazıhanesi kapalı kalmıştı. Benzer durum, Refik İsmail (Kakmacı)'ın Birinci Dünya Savaşında ki askerlik görevi sebebiyle daha sonra bir kez daha tekrarlanmıştı. İkinci Kol Ordu Asker Alma Dairesi Kalaminde, Birinci ve İkinci Ordu Müşavirliklerinde görev yaptı. Mütareke döneminde, tezkere aldıktan sonra İaşe Nezareti Nakliyat Müfettişliğine getirildi. Bu görevi üç ay kadar sürdürdükten sonra istifa edip avukatlığa yeniden başladı. İstanbul'un işgal edilmesiyle Kemalettin Sami, Miralay Şevket, Ali Rıza, Edip Server, Baha Sait ve Kara Vasıf Beylerle birlikte Karakol adlı gizli bir ihtilal cemiyetinin M.M. Grubunda, Anadolu ve Rumeli Müdafaa-ı Hukuk Cemiyetinde sürekli çalıştı. Bu çalışmalarından dolayı, Büyük Millet Meclisi tarafından, kendisine, 22 Nisan 1924 günlü karar ile beyaz kurdeleli istiklâl madalyası verildi²³.

Balanlar Kurulu kararıyla Temmuz 1923'te Muhtelit Hakem Mahkemeleri²⁴ Türkiye Ajanlığına atandı. Şubat 1924'te Beyoğlu İli Mutemetliği ve İstanbul'da Baş Mutemet Vekâletine atandı. Cumhuriyet Halk Partisinin Bölge Müfettişliğini yapan Refik İsmail (Kakmacı), Nisan 1926'da Parti Müfettişliğinden ayrılarak, Kırşehir'de boşalan milletvekilliği için aday oldu. 20 Mayıs 1926'da yapılan seçimde 209 oy alarak Kırşehir'den milletvekili seçildi. 1 Haziran 1926'da meclise katılan Refik İsmail (Kakmacı)'ın mazbatasını aynı gün onaylandı²⁵. Ticaret Komisyonunda da çalışan Refik İsmail (Kakmacı), Türkiye Büyük Millet Meclisi III. Dönemde, Sinop'tan milletvekili seçildi. Bildiği yabancı dil Fransızca idi. 12 Ocak 1957'de öldü²⁶.

²² T.B.M.M. Azasının Tercümeihal Kağıdı Örneği 566; Türk Parlamento Tarihi, TBMM-II.Dönem, 1923-1927., III.Cilt, s.520,521.

²³ T.B.M.M. Azasının Tercümeihal Kağıdı Örneği 566; Türkiye Büyük Millet Meclisi Albümü – 1920-1991 (23 Nisan 1920-20 Ekim 1991), s.63; Öztürk, Türkiye Büyük Millet Meclisi Albümü 23 Nisan 1920-14 Ekim 1973, s.47.

²⁴ Muhtelit Mahkeme, kapitülasyonların yürürlükte olduğu devirlerde Osmanlılar ile yabancılar arasında hukuk ve ticaret davalarına bakmak üzere teşekkül eden mahkemeye verilen addır; Pakalın, a.g.e., s. 571.

²⁵ UMUMÎ FİHRİST ; T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, C. 25, s. 29; Türk Parlamento Tarihi, TBMM-II.Dönem, 1923-1927., III.Cilt, s.519.

²⁶ T.B.M.M. Azasının Tercümeihal Kağıdı Örneği 566; Türk Parlamento Tarihi, TBMM-II.Dönem, 1923-1927., III.Cilt, s.520,521.

Yahya Galip (Kargı)²⁷

1874 (1290) de İstanbul Eyüp'te doğdu. Ali Rıza Efendinin oğlu olup anasının adı Eminedir. İlk ve orta öğrenimini Darülfeyz İbtidai Mektebi ve Ayvansaray Rüştîyesinde tamamladı.²⁸ 13 Haziran 1892'de Divan-ı Muhasebat Evrak Odasında katip olarak devlet hizmetine girdi. 13 Nisan 1907'de Amasya Muhasebe Kaleminde bir yıl kadar görev yaptıktan sonra Tokattaki görevine yeniden getirildi. 15 Ağustos 1909'da Divan-ı Muhasebat İkinci Sınıf Kâtibi oldu. 24 Temmuz-13 Kasım 1911 tarihleri arasında Muş ve Aydın Muhasebecisi olarak görev yaptı. 17 Ekim 1912 Bitlis Defterdarlığı, 6 Mayıs 1913'te Hicaz, 10 Haziran 1914'te Halep, 17 Aralık 1916 Kastamonu Defterdarlığı görevini yürüttü. 17 Kasım 1917'de Ankara Defterdarlığına getirildi. Ankara Valisi Muhittin Paşanın 19 Eylül 1919'da tutuklanarak Sivas'a götürülmesi neticesi Ankara Vali Vekili oldu. Muhittin Paşa'nın tutuklanmasından sonra (28 Ekim 1919) Ankara valiliğine İstanbul Hükümeti tarafından Ziya Paşa tayin edildi. Ancak bu durumu Ankaralılar kabul etmedi. Vali vekili Yahya Galip Bey, Heyet-i Temsiliye Başkanı Mustafa Kemal Paşaya 15 Ekim'de çektiği şifreli telgraf ile İstanbul Hükümeti tarafından yapılan bu atamayı kararlı bir şekilde reddediyordu²⁹.

Yahya Galip (Defterdar Vekili) ve diğer Ankara'nın ileri gelenlerin yardım ve destekleri sonucu, Ankara büyük bir önem kazanmış, batıda Milliyet perverler için emin bir yer olmuş, Milli mukavemetin hareket üssü haline gelmişti.³⁰

TBMM'nin 23 Nisan 1920'de açılmasıyla Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümetinin ilk Ankara Valisi oldu.³¹ Birinci Dönem Kırşehir Mebusluğuna 22 Ağustos 1920'de seçildi.³² Türkiye Büyük Millet Meclisine 22 Eylül 1920'de katıldı. Bütçe, Mâli Kanunlar, Şer'îye- Evkaf ve İrşad Komisyonlarında görev yaptı. Son toplantı yılında Birinci Şubenin Başkanlığını yürüttü. Millî Eğitim Bakanlığı için İnceleme Kurulu Üyeliği yaptı.³³ Bütçe ve Mâli Kanunlar üzerinde açıklayıcı konuşmalar yaptı. Taassuba yönelik gösterilere karşı durdu.³⁴ Dönem içerisinde 35'i gizli oturumda olmak üzere 166 konuşma yaptı.³⁵ Üç soru, bir gen

²⁷ Özüçetin ,” Türkiye Büyük Millet Meclisi, Birinci Dönem Kırşehir Mebusları (1)”, I. Kırşehir Kültür Araştırmaları Bilgi Şöleni, (8-10 Ekim 2003), *Bildiriler*, s.446,447.

²⁸ Türkiye Büyük Millet Meclisi ve Üçüncü Devrede Âza İntihab Olunan Zevat-ı Kirama Mahsus Muhtasar Tercüme-i Hal Varakası 280.

²⁹ “Biz mukaddes halkımızı, ne böyle milletin mukadderatını bilmeyen hükümete ve ne de Sümmedarlık gönderilecek valilere terk edemeyiz... Meclisi Mebusan teşekkül etmeden evvel, hiç bir memuriyete hariçten kimsenin getirilmemesini geçende arz etmişim. Mademki hükümet-i hazıra buraya yeniden vali göndermeye kıyam etmiştir, şu halde buradaki Hareket-i Milliye'nin söndürülmesi iltizam ediliyor demektir”; Cebesoy Ali Fuat, Millî Mücadele Hatıraları, İstanbul, 1959, s. 142.

³⁰ Cebesoy, a.g.e., İstanbul, 1959, s. 142.

³¹ Tercüme-i Hal Varakası 280.

³² Kırşehir Mebusu Hakkı Behiç Bey'in daha önce seçildiği Denizli Livasını tercih etmesi üzerine boşalan bir milletvekilliği söz konusu idi.

³³ Türk Parlamento Tarihi, I.Cilt, s.300.

³⁴ Türk Parlamento Tarihi, III. Cilt, s.658-659; Türkiye Büyük Millet Meclisi Albümü, s.31; Devletimizi Kuranlar, Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisi 65. Yıl, s.88.

³⁵ TBMM'nin Birinci Devre Umumi Fihristi, s.181,293-294,331,766-771.

soru önergesi verdi. Yaptığı kanun tekliflerinden (arkadaşları ile birlikte) biri 8 Nisan 1922'de 212 Sayılı Kanun olarak kabul edildi.³⁶ II. ve III. Dönem Kırşehir'den milletvekili, IV. V. VI. Dönemlerde de Ankara'dan milletvekili seçildi.³⁷

Yapılan İkinci Dönem, Türkiye Büyük Millet Meclisi seçimlerinde 255 oy alarak Kırşehir'den milletvekili seçildi. 11 Ağustos 1923'te Meclise katılan Yahya Galip (Kargı)'ın ertesi günü mazbatasını onaylandı³⁸. Kavanini Maliye, Tetkiki Hesabat, Muvazenei Maliye Komisyonlarında çalıştı. Yahya Galip (Kargı), Tetkiki Hesabat Komisyonu Başkanlığı ve Kavanini Maliye Komisyonu Sözcülüğüne de seçildi. İkinci Dönemde bir önergesi ve Genel Kurulda, farklı 18 konuda 45 konuşması bulunmaktadır³⁹.

14 Mayıs 1942'de Ankara'da vefat eden Yahya Galip Bey (Kargı) evli ve iki çocuk sahibi idi.⁴⁰

³⁶ Türkiye Büyük Millet Meclisi Kavanin Mecmuası, Birinci İntihab Devresi, Cilt. I, s.250; Yahya Galip (Kargı)'nın, Türkiye Büyük Millet Meclisi, Birinci Dönem, mebusluğu için bkz., Özüçetin, *a.g.t.*, s.437-450.

³⁷ Türk Parlamento Tarihi, Milli Mücadele ve T.B.M.M. I. Dönem 1919-1923, III.Cilt, s.659.

³⁸ Türk Parlamento Tarihi, TBMM-II. Dönem, 1923-1927., III.Cilt, s.522.

³⁹ Donanma Cemiyetinin İlga ve Emvali Menkule ve Gayri Menkulenin Müsaderesi Hakkında Olup, Elyevm Mevkii Meriyette Bulunan 6 Nisan 1335 Tarihli Kanunu Muvakkatin Meclis Ruznamına İthaliyle Bir Karar İttihaz Olunmasına Dair, T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, C.15, s. 465,467-468; C. 17, s. 84,92,97; C.18, s. 388,481; C. 20, s. 35,40,98,99; 22 Şubat 1337 Tarihli Tarik Mükellefiyeti Kanununa Zeyl Kanun Layihası Münasebetiyle, T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, C. 18, s. 99; Adana'nın Kurtuluş Bayramına İştirak Edecek Heyet Hakkındaki Divanı Riyaset Kararı Münasebetiyle, T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, C. 11, s.308; Ahkam ve Mukadderatı İslâmiye Aleyhinde Makalat Neşreden Gazeteler Hakkında Matbuat Kanununun Tatbikine mütedar Bozok Mebusu Ahmet Hamdi Beyin Takrirî Münasebetiyle, T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, C.5, s.4, 54,455,456,457; Yahya Galip Bey, Bu konuda şunları söylüyordu; " Bizim matbuatımıza maalesef memleket matbuatı diyemeyeceğim. Dünyada nifak ve şikâk ne kadar vücut gösterirse bizim matbuatımız onun on bin misli fazlasıyla nifak ve şikâk mastarıdır. Bizim matbuatımız vatanın menafî için çalışanlardır. Hangisi çalışırsa odur. Vatan mazaratı için kalem yürüten efendiler bizim matbuatımız değildir", T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre II, İçtima senesi 1, C. 5, T.B.M.M. Matbaası, Ankara , 1968, s. 455,456; Askerî Fabrikalar Müdüriyeti Umumiyesinin 1340 Senesi Mülhak Bütçesi Kanun Layihası Münasebetiyle, C.8, s.80; 1340 Senesi Dahiliye Vekaleti Bütçesi Münasebetiyle, T.B.M.M. Zabıt Ceridesi ,C.7, s. 165,166; 1340 Senesi Emniyeti Umumiye Bütçesi Münasebetiyle, C. 7, s.441,443,444; 1340 Senesi T.B.M.M. Bütçesi Münasebetiyle, T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre II, İçtima senesi 2, C. 7, T.B.M.M. Matbaası, Ankara, 1970; Hilafetin ilgasına ve Hanedanı Osmaninin Türkiye Haricine Çıkarılmasına Dair Urfa Mebusu Şeyh Saffet Efendi ile Elliüç Refikinin Teklifî Kanunusi Münasebetiyle, s.32,33,34,37,42,60,62,67; Köy Kanunu Münasebetiyle, s.81,82; Askerî Fabrikalar Müdüriyeti Umumiyesinin 1340 Senesi Mülhak Bütçesi Kanun Layihası Münasebetiyle, T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre II, İçtima senesi 2, C. 8, T.B.M.M. Matbaası, Ankara , 1975, s.80; Birinci İnönü Harbine İştirak Eden Mebuslara İstiklâl Madalyası Verilmesi Hakkında İcra Vekilleri Heyeti Riyasetinin Tezkeresi Münasebetiyle, T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre II, İçtima senesi 1, C. 1, T.B.M.M. Matbaası, Ankara , 1961, s.91; Garbî Trakyada ve Makedonyada Ahali İslâmiyeye Yapılmakta Olan Fecaiye Dair Hükümetten İzahat Talebini Mütazammın Takrir Münasebetiyle Sözleri, s. 318,326; Hini işgalde Fransızların Adana'da Zabıt ve Müsader Ettiikleri Emval ve Eşya Bedelinin Adana Ziraat Mektebinin İkmal ve İslahına Sarfı Hakkındaki Karar Münasebetiyle Sözleri, s.254; Nizamnamei Dahilinin 16'ncı Maddesinin Tefsiri Hakkındaki Karar Münasebetiyle Sözleri, s. 642,643,647; Bolu Mebusu Vasfi Efendinin Darüleytaamları Teftiş için Sıhhiye Vekaletinden Gönderilecek Heyete Meclisten İki Zatın İntihap ve Tefrikine Dair Takrirî Münasebetiyle, T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre II, İçtima Senesi 1, C. 4, T.B.M.M. Matbaası, Ankara , 1968, s.266; Türk Parlamento Tarihi, TBMM-II.Dönem, 1923-1927., III.Cilt, s.522.

⁴⁰ Tercüme-i Hal Varakası 280; Türkiye Büyük Millet Meclisi Albümü-1920-1991 (23 Nisan 1920-20 Ekim 1991), s.63.

Lütfi Müfit (Özdeş)

1874 (1290)'te Kırşehir Merkez ilçesinde doğdu. Babası Garipoğullarından Nuri Bey, annesi Meryem (Gülsüm) hanımıdır. Mustafa Kemal'in tanıklığı huzurunda Deniz subayı olan Abdulhamit Naci'nin kızı Şayetse hanımla evlendi. Bursa Askerî Lisesini ve Harbiyeyi bitirerek Teğmen oldu. Kurmay sınıfına katıldı. 1904 yılında Kurmay Yüzbaşı olarak diploma aldı⁴¹. Arkadaşlarıyla birlikte göz altına alınarak 5. Ordunun merkezi durumunda olan Şam'a naklolundu⁴². Daha sonra Kolağası rütbesiyle Ordunun kurmayına geçirildi.

1906 yılında Halep Fevkalâde Erkanı Harbiyesine verildi. Şam'da Mustafa Kemal tarafından oluşturulan "Vatan ve Hürriyet" adlı gizli derneğin kurucuları arasında yer aldı⁴³. 1907 yılında Selanik'e verilen Lütfi Müfit (Özdeş), Meşrutiyette Selanik Erkanı Harbiyesinde, 1909'un ilk aylarında 20. Alayın 2. Tabur Komutanı olarak da Köprülü de bulunuyordu⁴⁴. Balkan Savaşına, Birinci Dünya Savaşına katıldı. İstiklâl Savaşında MM ve Karakol Gruplarında çalıştı. Sakarya savaşına, Büyük Taarruza katıldı.

10 Eylülde İzmir'e giren piyade kuvvetlerinin komutanı idi. Torbalıdan inen Yunan kuvvetlerini, süvari fırkası ile imha etti. 1923 yılında emekliye ayrıldı.

17 Aralık 1924'te Türkiye Büyük Millet Meclisi, İkinci Dönem, ara seçimlerine katılarak, 219 oy aldı ve Kırşehir'den milletvekili seçildi. 19 Aralık da Meclise katılan Lütfi Müfit (Özdeş) in mazbatası, 31 Aralık 1924'te onaylandı. Şeyh Sait isyanıyla birlikte, kurulan Şark İstiklâl Mahkemesi Başkanlığına 7 Mart 1925'te atandı⁴⁵. Mustafa Kemal Atatürk'ün okul, düşünce ve ideal arkadaşı Lütfi Müfit'e, soyadı, Atatürk tarafından özde bir anlamında olan "Özdeş", soyadı olarak verilmiştir.

Lütfi Müfit Özdeş, Türk Tarih Kurumu Üyeliği görevinde de bulundu. Fransızca ve Rusça biliyordu. III. IV. V. Dönemlerde de (1923-1939) Kırşehir'den

⁴¹ Harp Akademisinde 45 kişiyle başladıkları öğrencilik yılları sonunda Aralık 1904'te Mustafa Kemal ile birlikte Kurmaylığa hak kazanan 13 kişiden biri idi; Yılmaz, a.g.e.,s.200; Bkz. Cebesoy, Sımf Arkadaşım Atatürk-1, Cumhuriyet Gazetesi Yayını, İstanbul 1997, s. 91-92.

⁴² T.B.M.M. Azasının Tercümeihal Kağıdı 564; Kılıç Ali, Atatürk'ün Hususiyetleri, Cumhuriyet Gazetesi Yayınları, İstanbul,1998, s.31.

⁴³ Şevket Süreyya Aydemir, Tek Adam, Cilt I, 18. Baskı, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1999, s. 85-89.

⁴⁴ T.B.M.M. Azasının Tercümeihal Kağıdı 564; Türk Parlamento Tarihi, TBMM-II. Dönem, 1923-1927., III.Cilt, s.523.

⁴⁵ T.B.M.M. Azasının Tercümeihal Kağıdı Örneği 564; Mumcu Uğur, Kürt-İslâm Ayaklanması 1919-1925, 11.Baskı, İstanbul,1993, s.231; Yılmaz, a.g.e., s.200; Lütfi Müfit (Özdeş)'in harp okulunda, Mustafa Kemal ile başlayan dostluğunun ve fikir birliğinin devam ettiği, Mustafa Kemal'in, kişisel dost çevresi içinde yer aldığı görülmektedir. Şark İstiklâl Mahkemesi, Denizli Milletvekili Mahzar Müfit (Kansu) 'in başkanlığında, Kırşehir Milletvekili Lütfi Müfit (Özdeş) ile birlikte Urfa Milletvekili Ali Saip (Ursavaş) beylerden kuruluydu; Zürcher Erik Jan, Millî Mücadelede İtihaççılık, İstanbul,1987, s. 280; Mumcu, a.g.e., s.219,224; Kırşehir milletvekili Lütfi Müfit (Özdeş)'in de üyesi bulunduğu, Şark İstiklâl Mahkemesi, 24 Eylül 1925 tarihine kadar yargılanmak üzere gönderilen 1855 kişiden 690'ını yargılamış, yargılanan bu kişilerden 99'u tutuklu olmak üzere 110 sanığa ölüm cezası vermiş, bir kişiyi ömür boyu hapis cezasına çarptırmış, 129 kişiyi geçici kürek, 116 kişiyi de çeşitli hapis cezalarına çarptırmış, 118 kişi aklanmış, 69 kişiye soruşturmayla yer olmadığı kararı verilmişti; Mumcu, a.g.e., s.232-285.

milletvekili seçilen Lütfi Müfit Özdeş, iki çocuk sahibi idi. 18 Nisan 1940 da Heybeliadada öldü ve orada toprağa verildi⁴⁶.

Sonuç

Parlamento tarihinde her dönem kendi içinde bir bütündür. O dönemi tanıyan, bir diğerinden farklı nitelik taşır. İkinci Dönem TBMM günümüze değin oluşan dönemler içinde karmaşık ve inkılâpçı olarak nitelendirilebilecek olan bir dönemdir.

TBMM İkinci Dönem Üyeleri, Cumhuriyeti ilan edip, On'u niteliklerine kavuşturan, tarihin bir benzerine henüz tanık olmadığı, Büyük Türk İnkılâbının önemli safhalarını gerçekleştiren üyeleri olup, devletin kurumlaşmasında, büyük Türk inkılâbının oluşumunda farklı rollere sahip olmuşlardır.

İmparatorluktan Cumhuriyete geçiş ile birlikte, yaşanan olayların Meclise yansması ve buradaki gelişimi, Meclise şahsiyet veren üyelerin eğitimleri, hizmetleri, yaratıcı güçleri ile yakın ilişki içinde olmuştur.

Dolayısıyla bu ve bunun gibi çalışmalar, aynı zamanda Cumhuriyetin tarihi olup, yakın dönem tarihini aydınlatacak, demokratikleşmeyi hızlandıracak, parlamenter geleneğin kökleşmesini ve kurumlaşmayı sağlayacaktır. Daha da önemlisi, ideal ve örnek milletvekili olmanın yolunu açacaktır.

Devletin kurumlaşmasında, büyük Türk İnkılâbının oluşumunda vazgeçilmez farklı etkilere sahip olan, bu değerli üyelerden beş mebus Kırşehir'i temsil etmektedir.

Bu üyeler arasında, Türkiye Büyük Millet Meclisi, İkinci Dönem (1923-1927), Kırşehir mebusu olan ; ALİ Rıza Benliğa, Mahbub Erdoğan, Refik İsmail (Kakmacı), Yahya Galip (Kargı), Lütfi Müfit (Özdeş) beyler, çoğu kez Meclis içi farklı komisyonlarda görev almışlardır. Yasama Meclislerince verilen görev ve yetkilerin komisyon çalışmaları halinde gerçekleştirilmesi ile iş yoğunluğu azaltılmış, gereken iş bölümü yapılmış, bu iş yoğunluğunun getirdiği ağır yük hafifletilebilmiştir. Özel nitelik taşıyan konularla ilgili olan komisyonlar, zamanla ilgili konularda uzmanlaşmışlar ve dolayısıyla daha kolay ve daha sağlıklı karar verme imkanına kavuşulmuştur.

⁴⁶ T.B.M.M. Azasının Tercümeihal Kağıdı Örneği 564; Türk Parlamento Tarihi, TBMM-II.Dönem, 1923-1927., III.Cilt, s.524; Millî Savunma Bakanlığı, CEPHE DEN MECLİSE, TTK Basımevi, Ankara,1999, s. 169; Türkiye Büyük Millet Meclisi Albümü- 920- 1991 (23 Nisan 1920- 20 Ekim 1991), s.63; Öztürk, Türkiye Büyük Millet Meclisi Albümü 23 Nisan 1920-14 Ekim 1973, s.95.

KAYNAKÇA

- AFETİNAN A.; **Türkiye Cumhuriyeti ve Türk Devrimi**, Ankara, 1973.
- AĞAOĞLU Samet; **Kuvay-ı Milliye Ruhu**, I.Büyük Millet Meclisi, 3.B. İstanbul, 1975.
- ASKER Ayşe; **Plan ve Bütçe Komisyonu**, Türkiye Büyük Millet Meclisi, Kütüphane ve Dokümantasyon Müdürlüğü, Araştırma Serisi, Kasım 1999.
- AYDEMİR Şevket Süreyya; **Tek Adam**, Cilt I, 18. Baskı, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1999.
- BASINOĞLU Ethem; **Çeşitli Yönleriyle Kırşehir**, Filiz Yay. Kırşehir, 1981.
- BERKES Niyazi; **Türkiye’de Çağdaşlaşma**, İstanbul 1978
- BOZ Muhammet; **T.B.M.M. Yasama Sürecinde Daimi Komisyonlar**, (Uzmanlık Tezi),Türkiye Büyük Millet Meclisi Kanunlar ve Kararlar Müdürlüğü, Ankara, 1994.
- CEBESOY Ali Fuat; **Millî Mücadele Hatıraları**, İstanbul, 1959.
- .....; **Sınıf Arkadaşım Atatürk-1**, Cumhuriyet Gazetesi Yayını, İstanbul 1997.
- DANIŞMEND İsmail Hami; **Eski Türk Demokrasisi**, Sucuoğlu Matbaası, İstanbul, 1964.
- DEVELLİOĞLU Ferit; **Osmanlıca- Türkçe Ansiklopedik Lügat**, 7.B. Aydın Kitabevi, Ankara,1986.
- Devletimizi Kuranlar**, Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisi 65.yılı, Ajans-Türk Matbaacılık Sanayi.
- EZHERLİ İhsan, **Türkiye Büyük Millet Meclisi (1920-1992) ve Osmanlı Meclisi Mebusanı (187 -1920)**, TBMM Kültür ve Sanat Yay.
- GEORGE Lagrod; **Parlamentar Usulün Bazı Yönleri**, Çev. Bahri Savcı, S.B.F.D., C. I
- IX, S. 2.
- İslâm Ansiklopedisi**, “Türkler” Maddesi, C. 12/II, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul, 1988, (261-265).
- KARDEŞ Sırrı; **Heyet-i Temsiliye ve Mustafa Kemal KIRŞEHİR’DE**, Ulus Basımevi, 1950
- Kılıç Ali, **Atatürk’ün Hususiyetleri**, Cumhuriyet Gazetesi Yayınları, İstanbul,1998.
- KIRŞEHİR 1993**, Erk Yayıncılık, Ankara.

KIRŞEHİR 1923-1998 75.YIL, Başbakanlık Basımevi, 1998.

KOCA Salim; **Türk Kültürünün Temelleri**, II. Cilt, II. Baskı, Başkent Matbaacılık, Ankara, 2003.

Millet Meclisi İç Tüzüğü, T.B.M.M. Basımevi, Ankara, 1993, Md. ler: (20-49).

Millî Egemenlik ve TBMM, TBMM Kültür Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, I. Baskı, Nurol Matbaa ve A.Ş., Ankara, 1987.

Muhtasar Tercüme-i Hal Varakası 280.

MUMCU Uğur; **Kürt-İslâm Ayaklanması 1919-1925**, 11.Baskı, İstanbul,1993.

ÖZÜÇETİN Yaşar; "Türkiye Büyük Millet Meclisi Birinci Döneminde Maarifciler" **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, C.XIV, S.42 (Türkiye Cumhuriyeti'nin 75.Yılı Özel Sayısı), 1998, (871-887).

..... ;" Türkiye Büyük Millet Meclisi, Birinci Dönem Kırşehir Mebusları (1)", **I. Kırşehir Kültür Araştırmaları Bilgi Şöleni, (8-10 Ekim 2003), Bildiriler**, Haz. Ahmet GÜNŞEN, Kırşehir, 2004, (437-450).

ÖZTÜRK Kâzım; **Türkiye Büyük Millet Meclisi Albümü 23 Nisan 1920-14 Ekim 1973**, Önder Matbaa, Ankara, 1973.

PAKALIN M. Zeki; **Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü II**, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul, 1993.

SEYFELİ Erol; "Eğitim ve Kültür Kurumlarının Millî Mücadelede Oynadığı Roller ve Bu Bağlamda Kırşehir", **II. Kırşehir Kültür Araştırmaları Bilgi Şöleni**, 13-14 Ekim 2005,GÜ. Ahi Evran Kampüsü, Kırşehir.

T.B.M.M. Albüm, Dönem VII, Toplantı 3, 6 Kasım 1945, T.B.M.M. Basımevi.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Albümü-1920-1991 (23 Nisan 1920-20 Ekim 1991), Türkiye Büyük Millet Meclisi Yayınları, Ankara, 1994.

T.B.M.M. Azasının Tercümeihal Kağıdı Örneği 563.

T.B.M.M. Azasının Tercümeihal Kağıdı 564.

T.B.M.M. Azasının Tercümeihal Kağıdı Örneği 565.

T.B.M.M. Azasının Tercümeihal Kağıdı Örneği 566.

T.B.M.M. Azasının Tercümeihal Kağıdı Örneği 1247.

T.B.M.M.'nin Devre II, Müzakeratını Havi Zabıt Ceridelerine Mahsus **UMUMÎ FİHRİST**, 11 Agustos 1923 – 26 Haziran 1927, T.B.M.M. Matbaası, Ankara, 1990.

- T.B.M.M. Kavanin Mecmuası**, Devre II, İçtima 1, C. II, İkinci Basılış, T.B.M.M. Matbaası, Ankara, 1942.
- T.B.M.M. Kavanin Mecmuası**, Devre II, İçtima 2, C.III, İkinci basılış, T.B.M.M. Matbaası, Ankara, 1942.
- T.B.M.M. Kavanin Mecmuası**, Devre II, İçtima 3, C.4, İkinci Basılış, T.B.M.M. Matbaası, Ankara, 1941
- T.B.M.M. Kavanin Mecmuası**, Devre II, İçtima 4, C.5, İkinci Basılış, T.B.M.M. Matbaası, Ankara, 1939.
- Türk Parlamento Tarihi, Millî Mücadele ve T.B.M.M. I. Dönem, 1919-1923**, III.Cilt, I.Dönem Milletvekillerinin Özgeçmişleri, Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yay.
- Türk Parlamento Tarihi, TBMM-II.Dönem, 1923-1927**, I.Cilt,Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yay.
- Türk Parlamento Tarihi, TBMM-II.Dönem, 1923-1927.**, III.Cilt, Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yay.
- T.B.M.M. Zabıt Ceridesi**, C. 1.
- T.B.M.M. Zabıt Ceridesi**, C. 4.
- T.B.M.M. Zabıt Ceridesi**, C. 5.
- T.B.M.M. Zabıt Ceridesi**, C. 7.
- T.M.M.M. Zabıt Ceridesi**, C. 8.
- T.B.M.M. Zabıt Ceridesi**, C. 9 -10.
- T.B.M.M. Zabıt Ceridesi**, C.11.
- T.B.M.M. Zabıt Ceridesi**, C.15.
- T.B.M.M. Zabıt Ceridesi**, C.17.
- T.B.M.M. Zabıt Ceridesi**, C. 18.
- T.B.M.M. Zabıt Ceridesi**, C. 24.
- T.B.M.M. Zabıt Ceridesi**, C. 25.
- TUNAYA Tarık Zafer; **Devrim Hareketleri İçinde Atatürk ve Atatürkçülük**, 2.B. İstanbul, 1981.
- UZUN Hakan, “ Atatürk Dönemi Modernleşme Sürecinin Osmanlı Modernleşme Sürecinden Farklı Yönleri ”, **KEFAD** (GÜ. Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi), Cilt 4, Sayı 1, Haziran 2003, (1-14).
- ÜNSAL Yavuz; **Atatürk, İmparatorluktan Milli Devlete**, Ankara, 1990.

YILMAZ Adnan; **Küçük Asya'nın KIR-ŞEHİRİ**, Ankara, 2001.

ZÜRCHER Erik Jan; **Millî Mücadelede İttihatçılık**, İstanbul, 1987.